

МЕДИЦИНСКО СПИСАНИЕ

ИЗДАВА

ВАРНЕНСКОТО МЕДИЦИНСКО ДРУЖЕСТВО

Излиза на 1, 10 и 20 число сѣки мѣсецъ

ЦѢНАТА ЗА ГОДИНА

Въ България 8 лева

Въ странство 8½ « златни

ПОДПИСКИ СЕ ПРИЕМАТЪ

ВЪ РЕДАКЦИЯТА НА

«Медицинско Списание», Варна

РЕДАКЦИОННИЙ КОМИТЕТЪ:

Д-ръ Юрдановъ

„ Пюскиллиевъ

Д-ръ Севвовъ

„ Ивановъ.

СЪДЪРЖАНИЕ: Популярна медицина. — Училищна тиена. — Струнката въ говедата и петръгилстата пандилка въ чловѣка.

Популярна медицина

или

ДАВАЩЕ ПЪРВА ПОМОЩЪ НА БОЛНИ И РАНЕНИ ВЪ ОТСЪЖТВИЕ
НА ЛѢКАРЬ.

Причини на болѣститъ.

(Продължение отъ брой 2.)

Храната и питието сѣщо биватъ причина на болѣсти. — Нередовността въ часоветъ на яденнето, твърдѣ многото или твърдѣ бързото яденне, твърдѣ многото или твърдѣ малко лютн или мерзливн ястнета, жертвуванието на стомаха предъ вкуса чрезъ яденне на храни, които по опитъ знаемъ че не можемъ

добрѣ да смпламе, многото пиене въ време на яденнето било даже и чиста вода, пиеннето межѣ двѣ ядення, въ време на смиланнето; злоупотрѣблението, бихъ казалъ даже употрѣблението на силни спиртни напитки, всичко това сѣ средства съ които хората си скъсяватъ живота, като го тровятъ съ безчисленио множество злини. — Нѣма да говоря тукъ за пиещитѣ, които повечето умиратъ млади; тѣ би трѣбвало даже да умиратъ по-рано; тѣ сѣ опаднали същества, стварени върху гърба на окръжаващитѣ ги; противъ тѣхъ полицията би трѣбвало да дѣйствува твърдо и строго.

Ако се срѣщатъ често въ салонитѣ или въ колибитѣ младоостарѣли хора, които по несправедливостта на съдбата ги е сполѣтила предивременна старостъ, повечето нѣти това се дължи на срамното злоупотрѣбление съ пола, отъ което възпитанието не ги е предвредило по причина на една лъжовна скромностъ отъ страна на родителитѣ или наставницитѣ. — Тѣзи пороци се пораждатъ отъ осамотѣяване и отъ непознаване на безпирственността въ която се вдаватъ, или пъкъ отъ подбуждането на развратени приятели.

Вслѣдствие на сѣщото невѣжество тѣй често се добиватъ и венерическитѣ болѣсти, които, ако не се лѣкуватъ отъ единъ искусенъ лѣкаръ, не само отравятъ всичкия животъ, но и опиз на потомството. — Тѣзи болѣсти може да се предава отъ дойката на подойничето, или отъ подойничето на дойката. — Лъжници, вилици, чаши, ако се употрѣбляватъ безразлично, когато въ едно семейство нѣкой страдае отъ такава болѣсть, могатъ да предадѣтъ болѣстта на цѣлото семейство. — Единъ чловѣкъ, който има венерическа язва по устнитѣ си, може да предаде болѣстта си на майка си или на сестра си чрезъ цалуване. Азъ видѣхъ една жена, която спечели тѣзи болѣсти слѣдъ като е подопла дѣтето на една своя съседка и послѣ я предада на своитѣ четири малки дѣца посредствомъ честитѣ съобщения, които съществуватъ въ живота на едно семейство.

Ако се учаха дѣцата отъ рано, че предивременното употрѣбление на пола имъ разваля за винаги тѣхния животъ,

скъсява съществуването имъ, ослабва тѣхнитѣ физически сили, намалява много тѣхния разумъ; ако да имъ се казваше какви безчислени злини влачатъ подиръ си венерическитѣ болѣсти; ако се учиха какви лоши послѣдствия иматъ противонравственитѣ полови отношения, то обществото би спечелило твърдѣ много, общественото здравие би било много по-добро и числото на изоставенитѣ дѣца би намаляло твърдѣ много.

Небрежността на родителитѣ, които оставатъ дѣцата си невакцинирани, също е една главна причина на болѣсть. Малцина знаятъ че нѣкои лица сж имали шарка до осемъ пѣти. — Лудвигъ XV е лѣжалъ еднажъ отъ шарка въ 15-годишната си възраст въ Мецъ; послѣ той пакъ болѣлъ отъ шарка и умрѣлъ отъ нея на 75-годишна възраст. — Трѣбва ли прочее да се двоумимъ че трѣбва да се вакцинираме повече пѣти, напр. всѣки 5 или 6 години за да се отървемъ отъ грознитѣ повреждения на едрата шарка?

Има едно растение, което азъ много мразя, то е тютюня, който води пущителя въ кафенето или кръчмата, ослабява разума му като го държи въ постоянно упояване, разваля семейния животъ въ висшитѣ класове, а бѣднитѣ съсипва, като имъ препятствува да спестяватъ по нѣщо; — лулата, табакерата или тютюня за смучение, а по-нѣкога и тритѣ заедно струватъ на единъ работникъ презъ живота му въ средно число отъ 5 до 6 хиляди франка. — Тютюня пушенъ, смърканъ или смученъ често раздражнява до висша степенъ стомаха и мозъка. — Азъ видѣхъ лудости зависящи отъ тютюня и сжмъ лѣкувалъ повече отъ хиляда души на които стомаха и цѣлото тѣло се нампраха въ най-жалостна степенъ на ослабване вслѣдствие на лулата, табакерата или на тютюня за смучение. — Употрѣбителитѣ на тютюня, които тѣй отвратително хричатъ изобилно количество слюнка, не знаятъ, че тя е била чиста кръвь една минута преди образуването ѝ подъ раздражителното дѣйствие на тютюня. — Вѣрва се че и венерическитѣ болѣсти сж дошли отъ Америка: днесъ тѣ сж по-малко вредителни отъ колбото това растение. — Азъ бихъ прокли-

налъ Америка за тѣзи двѣ злини, ако тя въ замѣнъ не държеше тѣй високо и тѣй твърдо знамето на свободата, ако тя не бѣше за чловѣчеството единъ фаръ, свѣтлината на когото, макаръ понѣкога ослабена, надѣвамъ се че нѣма никога да престане да блѣщи за просвѣщенieto и очюдванието на народитѣ!

Нравственитѣ причини сѣщо играятъ важна роль въ произвежанieto на болѣститѣ. — Обичайната скърбъ, като намалява несомѣното испарение, като охлаждава кожата, произвежда лесно различни изривания (лишени), ослабява хрупосмилателнитѣ дѣйствия, докарва подуване на черния дробъ, на мезентерическитѣ жлезди, болѣсти на матката, канцерозни заболѣвания и най-различнитѣ нервни разстройства: тя има и това голѣмо неудобство, че прави хората неприятни на онѣзи, които ги окръжаватъ.

Нѣколко пѣти сѣмъ забѣлѣжилъ преривни трески произведени отъ нравствени причини, особено отъ гнѣвъ. — Виждахъ сѣмъ гнѣва да докарва и апоплектични припадѣци. — Древнитѣ сѣ наричали гнѣва една кратка лудостъ: той раздѣля семействата, той скарва приятелитѣ, обладани отъ него мнозина извършватъ най-плачевни и най-лудешки дѣла. — Ако привиквахме да се почитваме какъ ще помислятъ хората слѣдъ една година или даже само слѣдъ единъ мѣсець за причината, която ни е наскърбила или ни турпила въ гнѣвъ, то числото на наскърбенитѣ хора би намалѣло много, тѣй сѣщо и онова на гнѣвливитѣ. — Много семейства би били по-добрѣ, много работници бѣ се наредили, би били по-работни, много дѣца би се отхранили по-добрѣ!

Азъ бихъ могълъ да напиша цѣлъ томъ върху разнороднитѣ злини, които се пораждатъ отъ нашитѣ страсти: — нека прочее да не усиляваме страститѣ си до навикъ, юздитѣ на когото най-силния чловѣкъ твърдъ мъчно би строшилъ и нека отбѣгваме всичко, което би могло да ги събуди или увеличи. — Съхранете вашата нравствена свобода, тя е истенския печатъ на чловѣческото величие.

Сиромашията, която остава чловѣка половинъ голъ, безъ огънь зимно време, често безъ убѣжище и безъ хлѣбъ, е единъ изобилень источникъ на физически и нравствени болѣсти. — Ако да е заслужена, тя пакъ е едно жестоко наказание, защото къмъ всичкитѣ мѣки, които тя произвежда, се прибавятъ и пороцитѣ, които сж я породили, които тя влече подирѣ си, безъ да може да се отдѣли отъ тѣхъ и които твърдѣ често зематъ размѣра на едно злодѣяние. — Но ако тя е сполѣтъла хора немощни, една вдовица, бѣдни спрачета, едно винаги честно семейство съсипано отъ единъ отъ тѣзи гърмотевни удари, които подъ хилѣди разни видове си играятъ съ нашата съдбина, ахъ! тогава нека я обиколимъ съ нашата милость! да ѝ подадемъ нашата помощъ! Да повдигнемъ колкото можемъ куража на нещастника, да му помогнемъ както той заслужа; но да се помѣчимъ чрезъ прилично възпитание, чрезъ достаточна подбора да извадимъ семейството отъ бащиното нещастие и да му попречимъ да се зарази отъ лошъ примѣръ. Колкото ниско и да е падналъ единъ чловѣкъ, трѣбва да си припомнимъ, че той пакъ е нашъ братъ.

На себелюбцитѣ ще кажа, че като изоставяме бѣднитѣ, Господъ, за да ни накаже, развива въ мръснитѣ имъ къщници, гдѣто тѣ се мѣчатъ, заразителии болѣсти, които отиватъ да разсѣватъ смъртъ дору въ палатитѣ. — Нека прочее бъдемъ всица милосърдни.

Глава II.

Дупчение съ ила, банки, бани, лапи, налагания, топлина, раскладителни нитиета, клизми, сапунчета, диета, работа и вода.

Тукъ ние ще покажемъ нѣколко средства, които всѣкий може да употребява и съ помощта на които почти безъ разпоски могатъ да се успокоятъ много болки, да се излѣкуватъ много болѣсти.

Дупчение съ игла. Всѣкий знае грѣмоотвода, съ помощта на когото електричеството на облацитѣ се отвлича и се неутрализува като се смѣси съ онова на земята. — Китайцитѣ и Японцитѣ отъ непаметни времена сж преобърнали грѣмоотвода въ едно чудесно лѣчебно средство, което се нарича акупунктура (дупчение съ игла). — То състои въ пѣхване една твърдѣ тънка металическа игла подѣ кожата, гдѣто като срѣщне брѣвноситѣ сѣдове, нервитѣ и двѣтѣ електричества на тѣлото раздѣлени чрезъ тканята, туря ги въ съприкосновение и ги неутрализира, унищожава ги едно чрезъ друго. — Подѣ влиянието на това силно средство повечето пѣти силнитѣ болки изчезватъ на минута, а често и твърдѣ отдавнешнитѣ болки. — Болкитѣ зависящи отъ удари, падания, усилня, ревматизми, невралгии изчезватъ съ това средство тѣй скоро, щото е за очюдване. — Чрезъ дупчение съ игла (акупунктура) се изгубватъ въ нѣколко седмици най-старитѣ гуши, които съ йода и йодическитѣ соли не сж могли да се излѣчятъ. — То може да се употреби и противъ много други новообразования (подутости), особено противъ онѣзи, които се развиватъ въ корема. — Дупчението се практикува така: между два прѣста се издига една сгѣнка отъ кожата и подѣ нея се пѣхва една карфонца цѣла дору до топчицата, тѣй щото да може лесно да се чувствува подѣ кожата съ прѣстъ. — Карфонцата се остава подѣ кожата нѣколко часове, а даже и два-три дни, ако не безспокои болния. — Карфонцитѣ трѣбва да бѣдѣтъ твърдѣ тънки; тѣ могатъ да бѣдѣтъ отъ злато, отъ сребро или отъ желта медь. — Иглитѣ съ които се плѣтътъ дантели сж добри за тѣзи цѣль. — Когато една игла не е достаточна, могатъ да се турятъ изведнажъ петъ-шестъ игли на болното мѣсто. — Азъ сжмѣ тургалъ хилѣди игли презъ живота си, а само единъ пѣтъ срѣщнахъ неприятность; страхливостѣта на болния ме принуди да извадя веднага иглата, а на ободеното мѣсто се появи невралгия (первна болка). — Случвало се е съ лапа отъ леноно сѣме да се причинятъ конвулзии (тржипи); въ медицината, както и въ много други работи, се срѣщатъ такива

лоши исключения. — По натагъкъ ще видимъ въ какви случаи се употребява дунчението съ игла.

Банки (вентузи). Банката е единъ металически, стъкленъ, порцеланенъ или прѣстенъ съдъ, който се турга върху кожата веднага слѣдъ като се направи въ него празнина, било съ пламъка на една голѣма лампа, било съ едно парче запалена хартия, било съ малко памукъ потопенъ въ спиртъ, който се запалва въ дъното на съда, било най-послѣ съ помощта на една въздушна тѹлѹмбичка.

Древнитѣ сѣ употребявали много банкитѣ; тѣ се служили съ рогове пробити на двата края; широкия край се тургалъ върху кожата на болния, а отъ другия край единъ робъ изсмуквалъ въздуха. — Този занаятъ на робитѣ скоро имъ причинявалъ смъртъ.

Берберитѣ, които тургатъ банки, се служатъ съ малки тенекеяни или стъклени съдове, но и каква да е чашка може да се употребѣи. — Колкото банката (чашката) е по-широка, толкова тя има повече сила, но за това пѣкъ причинява по-силни болки, особено въ първитѣ петъ-шестъ минути.

Когато мѣстото, гдѣто ще се тургатъ банки, не е тѣй широко и равно, както е корема у всѣкого и гърба у тѣлеститѣ хора, трѣбва да се опита ако краищата на банката могатъ добръ да прилѣпнатъ. — Въ противенъ случай трѣбва да се турни по-малка банка, или пѣкъ банката да се турни малко по-далечъ, защото ако влѣзе въ нея отъ вѣнъ въздухъ, тогава тя нѣма да държи.

Подъ влияние на празнината, банката се прилѣпва силно на кожата, която много се подува, почервениява, даже почернява и тегли много кръвъ особено ако е поставена на гърба и кожата е порѣзана. — Банкитѣ, които се поставятъ безъ да се порѣже кожата, се наричатъ сухи банки; — тѣ не сѣ по-слаби отъ другитѣ, толкова повече, че даже у слабѣитѣ хора могатъ да се тургатъ въ по-голѣмо количество и всѣкий день, а въ случай на нужда и въ течение на нѣколко седмици.

Ако се оставятъ банкитѣ повече отъ двадесетъ или тридесетъ минути, кожата често може да се покрне отъ мѣхури, както бива когато тургаме везикаторъ (якия). За да отлѣпимъ банката, трѣбва да натиснемъ силно съ пръстъ до края на сѣда, за да влѣзе въ него въздухъ.

Ако се турятъ петъ-шестъ банки въ затила (задната часть на шията) или между плѣшкитѣ въ началото на единъ тресавъ пристѣпъ, тѣ могатъ на минута да прекратятъ тѣзи треска.

Банкитѣ, ако се поставятъ подъ плѣшкитѣ или на корема прѣкрятъ обикновенно или много намаляватъ болкитѣ въ грѣста (бъбрецитѣ), въ мѣхура, коликиитѣ. — Въ областъта на стомаха (подъ лъжичката) тѣ прекратятъ не само много болки на стомаха, но и много главоболия. — Тѣ сѣ полѣзни сѣщо и въ много случаи на апоплексия (дамла), но тогава тѣ се тургатъ както подъ лъжичката, тѣй и въ вътрѣшната страна на бедрата и свиркитѣ. — Като се тургатъ пѣколко дена на редъ по бедрата, често докарватъ мѣсечното кръвотечение у женитѣ. Тѣ сѣ полѣзни и въ случаи, когато подаграта или ревматизма се мѣстятъ.

Слѣдва.

Училищната игнена.

Влиянието на училището върху здравето на дѣцата.

(Продължение отъ брой 2.)

Пространствата на класа. — Пространствата на единъ классъ могатъ да се опрѣдѣлятъ само по отношение къмъ числото на ученицитѣ, които ще се помѣстятъ.

Едно министерско окръжно отъ 30 Юлий 1858 год. за Франция, ето какъ опрѣдѣлява това: «Количеството на въз-

духа за сѣкъ единъ ученикъ трѣба да има единъ метръ квадратенъ повърхность съ четири метра височина. Опити и теорията показватъ че всѣкъ единъ класъ построенъ съ таква съразмѣрности се намира въ добри igienически условия, и представлява най-удобнитѣ разположения за методическото управление на едно училище. Но при това за училищнитѣ здания направени по отдавно, може да се приема една височина отъ 3 метра 30 сантиметра.»

Въ Швейцарскитѣ училища, и особено въ Невшателъ, смѣтатъ 6 квадратни крака пространство на 10 до 12 крака височина за сѣкъ единъ ученикъ.

Въ Шведскитѣ училища още по-голѣми пространства опредѣлятъ за сѣкъ единъ ученикъ, тѣ отдаватъ голѣмо значение на igienическитѣ условия на класа.

Едно циркулярно отъ главния инспекторъ на първоначалното образование опредѣлява начина за пзмѣрванпето пространствата на класа и въ тримѣсечната статистическа вѣдомость трѣба да бѣде обозначено: *пространството на стаята и числото на мѣстата като се зема 90 десиметра квадратни за сѣки единъ ученикъ*. Меблитѣ и другитѣ принадлежности не се смѣтатъ, раздѣля се само венчката повърхность на стаята по на 90 десиметра квадратни.

Тия са официално приетитѣ пространства на классоветѣ. Въ недостатъчно направенитѣ здания и когато способитѣ за вентилацията са недостатъчни, и понататѣкъ ще видимъ дали и тия пространства могатъ да обезпечатъ за сѣкъ единъ ученикъ чистъ и здравъ въздухъ.

Числото на ученицитѣ за единъ класъ. — Отъ педагогическа точка зрѣние классоветѣ, въ които има много ученици са несъмѣнно осѣдени. Способитѣ за взаимното и смѣсеното учение са дали възможность, особено като се дадѣтъ на наставника нужното число помощници, да може единъ учителъ въ паралелки да управлява, безъ да се преслава отъ 200 до 250 дѣца. Събиранпето въ едно мѣсто на ученицитѣ, намалява ефективното число на класеоветѣ. Но това затруднява твърдѣ

много учители, защото и неговитѣ сили не могатъ повече отъ колкото е възможно.

Пгнената, която е повече възискателна, недопуска срѣдне число повече отъ 50 ученика въ единъ класъ: или 40 ученика за горния класъ, 60 за долния класъ, като се пресмѣтатъ и педагогическитѣ нужди.

По тоя начинъ се щадятъ силитѣ на учителя, и навѣрно по-добрѣ се запазва здравето на ученицитѣ и ползата отъ тѣхното образование.

Въ Швейцария закона предвижда най-много до шестдесетъ ученици въ единъ класъ, за първоначалнитѣ училища. Същото число се опредѣлява за второстепеннитѣ и горнитѣ училища.

По сегашното преобразование се изисква да има повече училища, слѣдователно по-голямъ расходъ. И ние смѣло повтаряме че това е единственното условие за напредъка на училищната пгнена. Когато е въпросъ за да се даде на младото поколение сила и здравие въ същото врѣме и образование, не трѣба да се съжпмъ и да оставяме двцата умствено и тѣлесно да вѣхнатъ патрупани въ едни тѣсни и нездравословни класове.

Класа съ свонитѣ опредѣлени пространства, съ достатѣчнй обемъ на началний въздухъ, съ това само не се изпълняватъ всичкитѣ пгпенически нужди.

Кубическото опредѣление на въздуха въ класа. — Повърхността на дюшемето въ класа и височината на класната стая съставляватъ обема на класа, количеството на въздуха за дишанне.

Като се зематъ най-удобнитѣ цифри единъ квадратенъ метръ повърхность за ученикъ съ 4 метра височина, ние имаме четри кубически метра въздухъ за съкий единъ ученикъ, презъ всичкото време на траяннето на класа.

Но това достатчно ли е?

Извѣстно е че съществениитѣ химически явления на дишаннето, отнематъ за всѣко едно дишанне (16 пжти на минута) едно извѣстно количество кислородъ отъ въздуха, и

въ издишането се испуща известно количество въглена киселина.

Тия промѣненія не са безъ важность.

Атмосферний въздухъ съдържа 20,9 на 100 кислородъ.

А въздуха, когото издишаме, при излизането отъ бѣлитѣ дробове, съдържа 16,03.

Значи дишането отнема 4.87 кислородъ отъ атмосферний въздухъ.

Относително въглената киселина, обикновенно въздуха съдържа отъ 2 до 4 десетехилйадната часть на обема си.

А въздуха, когото издишаме, при излизането си отъ бѣлитѣ дробове, съдържа срѣдне количество 4,34 на 100 въ обемъ.

Горнитѣ измѣненія са нечувствителни, ако се диша на отворенъ въздухъ, тамо равновѣсето непрестанно се преустановява, но тия измѣненія ставатъ тутакси явни, когато се диша въ едно ограничено пространство. Въ тия условия, постепенното намаляване на кислорода, и постоянното увеличаване на въглената киселина отъ дишането, въ кратко едно време направятъ въздуха опасенъ за дишане, или даже да не може да се диша, и неспособенъ да поддържа живота.

Лесно е да се предвиди че намаляването на кислорода въ въздуха, и произвеждането на въглена киселина, се извършватъ толкова по-скоро въ опредѣлена една среда, колко повече съществата, които се намиратъ въ нея, иматъ по дѣйтелно дишане, то е въ едно известно време, поглъщатъ повече кислородъ и испущагъ повече въглена киселина¹⁾. И това е то, което се случва въ училищата посѣщавани отъ дѣца на шестъ до тринадесетъ годишна възраст. Тя е възрастъта въ която бѣлитѣ дробове дѣйствуватъ съ най-голѣма

¹⁾ Отъ осемъ до петнадесетъ години, количеството на въглената киселина безпрестанно се увеличава. Въглена киселина представена по въглената когото съдържа, Andral и Gaverret са намерили че едно дѣте отъ осемъ години изхвърля въ единъ часъ 5 грамма въгленъ, а едно дѣте отъ петнадесетъ години въ същото време, изхвърля повече отъ 8 грамма. Въ малкитѣ момичета, това количество бива по-малко; горнитѣ цифри могатъ да се замѣнятъ съ 6 грамма за осемъ годишно дѣте и малко повече отъ 7 грамма за петнадесетъ годишно.

енергия, дѣто слѣдователно дишаннето на единъ чистъ въздухъ е най-необходимо, дѣто влиянието на единъ въздухъ разваленъ отъ въглена киселина и отъ органически вещества изхвърлени чрезъ дишаннето, е най-вредително ¹⁾).

Прочее лесно се разбира защо едно дѣте, което е принудено да диша въ една тѣсна среда единъ въздухъ, тѣй скоро лишень отъ животворното си начало, бива изложено на болѣститѣ по ослабване на кръвта: отъ това произхождатъ тѣй честитѣ появяване на скрофули, на блѣдната краска, на подуване жлъздитѣ, на тия гнойни цирове, които оставятъ незаличими рѣбеци (цятатрици), на неизчерпаеми течения отъ ушитѣ, на очеболия, на струпей по лицето и по главата, и пр.

Охтиката тоже намира благоприятно условие за развиваннето си въ едно недостаточно провѣтриванне, стига само да намѣри въ дѣтето една наклонва почва.

Нека прибавимъ, че една нечиста среда, единъ разваленъ въздухъ, неоспоримо увеличаватъ още повече похватността, за прихващаннето на заразителнитѣ болѣсти: сипаницата, брусницата, лѣщеницата и пр., която похватность е по-голѣма отъ по-дѣятелното вемугване въ дѣтинската възраст.

Най-сѣтитѣ або и да говорѣхме туку за влиянието на училището врѣхъ здравнето на дѣцата, ние не можемъ да се въздържимъ безъ да споменемъ и за учителитѣ. Дѣтето, презъ периода на растението си и на развиваннето си, прекарва петъ или шестъ години въ училището. То е достаточнo за да си повреди здравнето, ако въздуха когото диша е нечистъ. Но какво би могло да се случи съ учителя, който прекарва цѣлия си животъ въ такава една среда!

---

¹⁾ Енергията на дихателнитѣ органи въ тая възраст, доказана чрезъ физиологията, се потвърждава още повече чрезъ наблюдението на дѣтинскитѣ болѣсти; въ тоя периодъ на живота се случаватъ най-много, въспаления на гъртланиа, на бронхитѣ, гърлица, поргаджата, въспаления на близитѣ дробове и на цината, която ги обвива, и пр. болѣсти, които по рѣдко се случаватъ въ възрастността.

Прочее нищо по-важно нѣма отъ колкото провѣтриванieto на единъ класъ.

Доказано е, чрезъ учении изслѣдвания и чрезъ повторителни опити, че когато въздуха съдържа повече отъ шестъ десетилиадната частъ (0 0006) на обема си въгленна киселина, той вече престава да има нужната степенъ чистина и не може да обезпечи здравината на населенитѣ мѣста.

Това разваляние не може лесно да се констатира въ практика; но трѣба да се забѣлѣжи, че щомъ като въздуха на една стая се претвори съ въгленна киселина до тѣя степенъ, захваща да има една неприятна мѣризма, която предвѣщава развалянието на въздуха. Освѣнъ това, времето за развалянието въздуха, и мѣрката по която то се произвежда се опредѣлени чрезъ опити.

Слѣдъ всичко това явно е, че развалянието на въздуха става толкова по-късно колкото мѣстото е по-широко въ отпошение съ числото на лицата, които се помѣщаватъ.

Слѣдующата таблица дава, относително обема на въздуха за дишанне въ една населена стая, степенѣта на развалянието на въздуха отъ въгленната киселина, която произхожда отъ дишаннето. (Въ тая таблица за по-лесно разбиране не са отбѣлѣзани 0.0004 части на въгленната киселина, която естествено се намира въ въздуха.)

Кубическии обемъ на въздуха.	Съразмѣрността (по литра)
Количеството на въздуха за	на въгленната киселина про-
дишанне по човѣкъ.	изведена отъ дишаннето, слѣдъ
	1 часъ, безъ да е билъ под-
	новяванъ въздуха.

3 м. к.	0.007
6 " "	0 003
9 " "	0.002
12 " "	0 0015
15 " "	0.0012
18 " "	0.001
21 " "	0 00085
24 " "	0 00075
27 " "	0 00066
30 " "	0.0006

Като се знае степенята на развалянето на въздуха, причинена чрезъ дишаннето на едно лице въ единъ часъ въ извѣстно едно пространство, твърдѣ лесно може да се пресмѣтне развалянето, което ще се причини въ едно мѣсто съ извѣстни пространства отъ извѣстно число хора въ опредѣлено едно време.

Разбира се, че е невъзможно една стая и особено единъ классъ да бѣде достатъчно широкъ и да може да съдържа нужното количество кислородъ за едно пребиванне отъ нѣколко часа, и за да не стане вредително количеството на въгленната киселина изхвърлена чрезъ дишаннето. Рано или късно трѣба да се дири необходимото средство за подновяването на въздуха: голѣмото пространство на една стая само закъснява времето за подновяването на въздухъ. Така, да положимъ единъ классъ отъ 100 ученика, съ кубически обемъ на въздуха отъ 300 кубически метра, споредъ горната таблица, сѣкъ единъ ученикъ ще има 3 кубически метра въздухъ, и ще напушта въ атмосферата на класса, въ разстояние на единъ часъ, 0.006 въгленна киселина; дишаннето на 100 ученика ще даде 100 пѣти повече въ сѣщото време, така щото ще стане нужда да се пречисти въздуха; за което ще трѣба да се въкара въ стаята чистъ въздухъ, на когото количеството по часъ и за сѣко едно дѣте трѣба да бѣде научно, математически пресмѣтнато.

Отъ направенитѣ опити излиза че въздуха на една училищна стая запазва чистината си по миризма и невредителността си само тогава, когато за сѣко едно дѣте на часъ се дава отъ 10 до 15 кубически метра чистъ въздухъ.

За да може въ единъ классъ презъ всеко време да се доставя редовно това количество чистъ въздухъ, и за да може да се искава разваленния въздухъ, прибѣгва се къмъ вентилация.

(Слѣдва.)

Струпката въ говедата и петръниятата пандилка (глистен) въ чловѣка.

Военный ветеринарный лѣкаръ Е. Alix е направилъ твърдѣ интересни наблюдения въ Тунизия върхъ говеждата струпка, и е придобилъ златна медалия въ конкурса. До сега не е била тъй добръ описана тая болѣсть на добитѣка. Тѣй като въ Тунизия почти на сѣкой 5 добитѣка една съдържа въ кѣточната си ткань малко или много отъ *Cysticercus bovis*, които както е извѣстно сѣ червейчета отъ които става *Tœnia mediocanellata* или *inermis* въ чловѣка, той е ималъ възможността за да изучи добръ и своя мемоаръ, той свършва съ слѣдующитѣ заключения:

1) Струпката на говедата произлиза отъ единъ особенъ глистей, *Cysticercus bovis*, които се намира въ месата подъ видъ на дългести мехурчета на които по-големий диаметръ е въ направление съ жичкитѣ на мишицѣтъ.

2) Тия струпни мехурчета, биватъ бѣлезникави или прозрачни, отъ разни величини, и всѣкоги могатъ да се видятъ съ просто око и относително не са многочислени.

3) Струпката се срѣща често въ Тунизия, въ нѣкой мѣста почти едната цѣта частъ отъ мѣстинтѣ волове има цистицерки.

4) Нѣма почти никакви признацитѣ на болѣстѣта; тѣй щото не е възможно приживѣ да се опредѣли.

Отъ друга страна, освѣнъ дѣто разгледванието на языка е мѣчно, а и не дава никакви важни показания.

Ислѣдванието на месото само може да открие съществуването на цистицерка въ вътрѣшността на мускуларнитѣ маси.

5) Честото намиране на петрънливата пандилка въ Тунизия, пълната аналогия, която съществува между пейвата глава и говеждия цистицеркъ, доказватъ че съществуването

на тоя глистей въ чловѣческитѣ черва трѣба да се отдаде на струпкавото волско месо, което ядѣтъ.

6) Многобройни опити са доказали, освѣнъ това, че земащето и предаването на тая пандилка става на чловѣка чрезъ волското месо, и отъ чловѣка на говедото, чрезъ човѣшкитѣ испражненията, които съдържатъ ставнитѣ частици на тия глистей.

7) За да се предпазятъ говедата отъ струпката, нужно е да се принудятъ арабитѣ да си направятъ нужници, та добитѣка да не бѣде изложенъ и дѣто гниеннето убива скоро яйцата на пандилката.

8) Като мѣрки за предпазване чловѣка отъ тия паразитѣ, до колкото е възможно, говеждото месо да се слѣдва подробно, и месото да не се яде недопечено, но да бѣде сварено както се слѣдва.

Степенѣта на сваряването на месото се достига, когато месото си изгуби краската и стане сиво розово.

9) Въ Франция, надгледниците на скотобойнитѣ трѣба да удвоятъ вниманието си при разглежданнето на месата, и да не забравятъ че не само въ Африканскитѣ и Унгарскитѣ воллове се намира струпка, а и воловетѣ отъ Франция не правятъ всякогѣ исклучение. (Разбира се че това се случавѣ и у насѣ. Р.)

10) Но попече сваряването не убива положително тоя паразитъ то всячески трѣба да не се яде подобно месо *).

11) Най-послѣ, ако стана необходима нужда да се яде сурово месо, то за да се отбѣгне предаването на човѣка на тоя паразитъ, трѣба твърдѣ внимателно да се приготви месото, а въ другитѣ случаи трѣба всякога месото да се вари много и добрѣ. («Journal d'Hygiène» № 591.)

Д-ръ П.

*) Обикновенно печеното месо достига до 40° и 48 градуса, а за убиването на цистицерка се изисква 60° топлина.